

6D030100 – «Құқықтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған «Еңбекті қорғауды және еңбек қауіпсіздігін қамтамасыз ету: азаматтық және еңбек құқығы нормаларын қолданудың теориялық және тәжірибелік сұрақтары» тақырыбына жазылған Рыскалиев Даулетбай Уразгалиевичтің диссертациясына

РЕСМИ РЕЦЕНЗЕНТТІҢ СЫН-ШІКІРІ

1. Ғылыми зерттеу тақырыбының өзектілігі және оның жалпы ғылыми, жалпы мемлекеттік бағдарламалармен (тәжірибенің және ғылым мен техниканың даму сұраныстарымен) байланысы.

Диссертациялық ізденіс жұмысының тақырыбы елімізде әркімнің әлеуметтік, жекелік құқығын іске асыру, осы аспектіде адам капиталын дамыту жағдайында аса өзектілігімен айқындалады. Жалпы қызметкерлермен қатар отбасылық міндеттері бар тұлғалардың конституциялық, еңбек, азаматтық, әкімшілік және басқа да құқықтық аспектілерде **қауіпсіздік талаптарына сай еңбек жағдайымен қамтамасыз етілуіне**, өмірі мен денсаулығын сақтауға, бала күтімін сапалы іске асыру, денсаулығына келтірілген зиянды өндіруге деген құқығын қамтамасыз ету бағытындағы теориялық сұрақтар зерттеуге алынған.

Диссертациялық зерттеу жұмысы бүгінгі таңда аса маңызды, мемлекет, қоғам үшін аса қажеттілігі бар күрделі, ғылыми талдауды қажет ететіндігі күмән келтірмейді.

Ізденіс жұмысында әркімнің құқық субъектісі ретінде танылуына, осы аспектіде еңбек ету бостандығына, қызмет пен кәсіп түрін еркін таңдауына, әлеуметтік қамсыздандырылуына, денсаулығын, өмірін қорғауға деген жекелік құқықтарының қамтамасыз етілу механизмдері, тәсілдері айқындалған, жан-жақты зерттеуге алынған. **Әркімнің өмірін, денсаулығын өндірістік ортада сақтау мәселесі бойынша ҚР Конституциясы, еңбек заңнамасы, азаматтық және басқа да салалық құқықтық актілер талдауға алынған, олар бойынша ұсыныстар, тұжырымдар диссертациялық жұмыстың сәйкес тарауларында берілген.**

Ізденіс жұмысында халықты жұмыспен қамту, әлеуметтік қорғау, өндірісте жұмыскермен қатар басқа да жеке тұлғалардың денсаулығын сақтау, денсаулығына келтірілген зиянды өндіру, **соған байланысты туындайтын міндеттемелерді анықтау**, еңбек қауіпсіздігін қамтамасыз етуде сала аралық құқықтық нормалардың өзара байланыстылығы зерттелген.

Зерттеу тақырыбының өзектілігі келесі қағидаттарға да негізделген: ҚР Конституциясына сәйкес азаматтық және еңбек құқығында ұстанатын негізгі қағидат – әрбір тұлғаның өмірін, денсаулығын, еңбек ету қабілеттілігін сақтау, осы бағыттағы құқықтарын, заңды мүдделерін қамтамасыз ету, осы салада

мемлекеттік және қоғамдық бақылауды жүргізу және басқа да қағидаттарға. Осы қағидаттар, азаматтығына қарамастан, жұмыспен қамтылған барлық жеке тұлғаларға тең жағдайда қолданылады. Диссертацияда Қазақстан Республикасымен бекітілген негізгі халықаралық шарттар, ұлттық және шетелдік заңнамалық актілер жан-жақты зерттелген. Қазақстан Республикасында әркімге, азаматтығының болуы не болмауына қарамастан, тең жағдайда, заңнамалық негізде әлеуметтік қорғалуға деген құқығына кепілдік берілген.

Зерттеу жұмысында БҰҰ-ның, ХЕҰ-ның және басқа да халықаралық ұйымдардың актілеріне сәйкес әлеуметтік қорғалуға тиісті жұмыскерлердің құқықтары мен бостандықтары айқындалған, олардың қатарында қандайда бір кемсітушілікке жол берілмей тең мүмкіндіктермен, тең жағдаймен қамтамасыз етілуіне, әлеуметтік қорғалуына және басқа да құқықтары, олардың іске асырылу тәсілдері зерттеуге алынған.

Ізденіс жұмысында, халықаралық стандарттарға сәйкес, еңбекті қолдану, еңбек жағдайын анықтау, халықты жұмыспен қамту мәселелеріне қатысты теңдік қағидаты, мазмұны, ұлттық заңнамада анықталатын кепілдіктер мен жеңілдіктерге қойылатын талаптар зерттеуге алынған. Оның маңызы – кемсітушілікке жол бермеу қағидатының бекітілетіндігінде және халықаралық міндеттіліктер көлемінде заңнамалық актілерді қабылдауды жүзеге асыратын мемлекеттік органдарға жүктелетіндігінде.

Сонымен қатар, зерттеу жұмысының үшінші тарауында, азаматтық құқыққа сәйкес, тұлғаға келтірілген зиянның көлемі, оны өндірудің нысандары мен тәртібі, өтемақы төлеу негіздері, көлемі зерттелген. Тақырыптың, негізділігі еңбек құқығымен қатар, азаматтық, әкімшілік құқығы бағытында еңбек қауіпсіздігі институтының кешенділігі, осы институттың түрлі бағыттағы қоғамдық, жекелік және жариялылық қатынастарды қамтитындығымен айқындалады.

2. Диссертацияға қойылатын талаптар деңгейіндегі ғылыми нәтижелері

Диссертациялық жұмыстың мазмұны, диссертанттың қол жеткізген нәтижелері жаңа, ғылыми сипатқа ие екендігін дәлелдейді. Ізденуші зерттеу жұмысының мақсаты мен міндеттерін айтарлықтай деңгейде тұжырымдаған, сондай-ақ, теориялық және тәжірибелік материалдарды жан-жақты зерттеп, қолданып төмендегідей маңызды нәтижелерге қол жеткізгендігін айтуға болады:

Бірінші нәтиже. Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерінің пәндік ерекшеліктері ескеріліп, өтініштерін қарау, олардың берілу нысандарын анықтау, олар бойынша шешім қабылдау, осы аспектіде мүдделі тұлғаға ақпарат беру міндетін меншік түріне, не құрылу нысанына қарамастан барлық

ұйым басшыларына, лауазымды тұлғаларға жүктеу жөніндегі ізденушінің ұсынысы жеткілікті деңгейде тұжырымдалған.

Сонымен қатар, еңбек заңнамасын халықаралық стандарттарға сәйкестендіру мақсатында, ҚР ЕК-нің 4-бабының 2) бөлігіндегі «**еңбек бостандығы**» мәтінідегі сөздерді келесі мәтінде анықтау қажеттілігі ұсынылған: «**әркімнің еңбек бостандығын - қызмет пен кәсіп түрін еркін таңдауын қамтамасыз ету**».

Екінші нәтиже. Еңбек заңнамасын тәжірибеде қолдануда, қарама-қайшылықтарға жол бермеу мақсатында ҚР ЕК-нің 1-бабының 2-тармағын келесі редакцияда айқындау ұсынылған: «Қазақстан Республикасы еңбек заңнамасының арнаулы ұғымдары мен терминдері осы Кодекспен және басқа да заңдармен айқындалатын мағыналарда пайдаланылады».

Қолданыстағы мәтіні келесідей редакцияда берілген: «еңбек қатынастарын реттеуде қолданылатын ұғымдар мен терминдер осы Кодекстің 1-бабының 1-тармағына сәйкес айқындалған мәтінде пайдаланылуға тиіс, осы Кодекстің тиісті баптарында айқындалған мағыналарда пайдаланылады». Диссертанттың пайымдауынша, қолданыстағы мәтін сақталған жағдайда, құқық қолдану тәжірибесінде **қарама-қайшылықтардың орын беретіндігі** жеткілікті деңгейде тұжырымдалған.

Үшінші нәтиже. Еңбек заңнамасында лауазымды тұлға ұғымын анықтау ұсынылған: «лауазымды тұлға – нормативтік құқықтық актілер, не ұйымның жарғысы, не жарғы негізінде қабылданатын жұмыс берушілердің актілері, еңбек шарты, ұжымдық шарт, лауазымдық нұсқама және басқа да актілер негізінде лауазымдық қызметін атқаруда әкімшілік, өндірістік-шаруашылық қызметті жоспарлауды, еңбек ұжымын басқаруды жүзеге асыратын және, соған байланысты, жұмыскерлерге нұсқама беру құқығымен иемденетін жұмыскер».

Төртінші нәтиже. Еңбек қауіпсіздігі туралы ережелердің, олардың, қатарында, өндірісте орын беретін жазатайым жағдайларды тергеп-тексеру туралы талаптардың **қызмет (жұмыс) түрінің өзгешелігіне қарамастан** белгілі бір нысанында жұмыспен қамтылған барлық адамдарға, сонымен қатар, азаматтық құқықтық шарттар негізінде ұйым деңгейінде белгілі бір жұмыстарды орындайтын, қызмет түрлерін көрсететін тұлғаларға тең қолданылуын ҚР ЕК-не енгізу ұсынылған.

Бесінші нәтиже. Еңбек қатынастарында құқықтық маңызы бар өндірістік, ұйымдастырушылық, әлеуметтік – экономикалық, рәсімдік (процедуралық) іс-шараларды өз уақытылы шешу, белгіленген тәртіпте, нысанда шешім қабылдау қажеттілігін ескеріп жұмыскерлердің өкілдерінің келесідей кешенді ұғымының айқындалуы ұсынылған: «*өкілдер – кәсіптік одақтардың органдары, олардың бірлестіктері және жұмыскерлер тарапынан өкілеттік алған, Қазақстан Республикасының заңнамасына, сонымен қатар, не ұйымның Жарғысына, жұмыс берушінің актілеріне,*

ұжымдық, еңбек шартына және басқа да актілерге сәйкес өкілдік қызметін жүзеге асыруға құқылы жеке және (не) заңды тұлғалар».

Алтыншы нәтиже. ҚР Конституциясына сәйкес әркімнің қоғамдық бірлестіктерге бірігуге деген құқығын қамтамасыз ету, сәйкесінше 14 жасқа толған жұмыскерлердің, ҚР «Кәсіптік одақ туралы» Заңында, кәсіптік одақтарға бірігуге деген құқығын бекіту ұсынылған.

Жетінші нәтиже. Еңбек және еңбекпен байланысы бар өндірістік, экономикалық, әлеуметтік сұрақтарды шешу, осы бағыттағы қатынастарды сапалы реттеу мақсатында ұйым деңгейінде қабылданатын барлық актілерді келесі түрлерде ҚР ЕК-де айқындау ұсынылған: жұмыс берушілердің актілері; жұмыскерлердің өкілді органымен қабылданатын актілер; жұмыс беруші және жұмыскерлер өкілдерімен біргелікті қабылданатын актілер түрлерінде.

Диссертациялық зерттеу жұмысын орындауда қол жеткізілген нәтижелердің барлығы ғылыми негізделген, олардың тәжірибелік қажеттілігі теориялық деңгейде тұжырымдалған.

3. Ізденушінің диссертациясында тұжырымдалған әрбір нәтиженің, тұжырымдары мен қорытындыларының негізделуі және шынайылық дәрежесі

Ізденушінің ғылыми еңбегін зерттеу барысында қол жеткізген нәтижелерінің, ғылыми тұжырымдарының шынайылығы – теориялық, әдіснамалық негізделуімен, жұмыстың ғылыми ақпаратының айқындығымен, сонымен қатар, мақсаты мен міндеттерінің сәйкестігімен, тұжырымдарының дәйектелуімен қамтамасыз етілген.

Бірінші нәтиже. Негізді - әрі шынайы, себебі өтініштерді пәндік ерекшеліктері бойынша жіктеу ғылым теориясында арнайы зерттелмеген, соған байланысты, заңнамада өтініштерді қабылдауды, қарауды меншік нысанына қарамастан барлық заңды тұлғалардың басшыларына, жұмыс берушілерге және басқа да лауазымды тұлғаларға жүктеу, сәйкесінше, өтініштерді үш санатқа бөлу ұсынылған:

1) бірінші деңгейде - құқық жүйесінде өтініштердің жалпыламалық қаралу рәсімін қамтитын ережелердің енгізілуі;

2) екінші деңгейде - әкімшілік рәсімдеу туралы құқық қатынастарының шеңберінде, уәкілетті мемлекеттік органдар деңгейінде, сонымен қатар, мемлекеттік қызмет жүйесінде қаралатын өтініштердің нақты анықталу қажеттілігі;

3) үшінші деңгейде - кәсіпкерлік қызмет саласында, мекемелерде және басқа да заңды тұлғалар деңгейлерінде еңбекті ұйымдастыру, еңбек қатынастарын реттеуде, еңбек үдерісін анықтауда, хабарламалардан бөлек, қаралатын өтініштердің қаралу рәсімдерінің енгізілуі ұсынылған.

Екінші нәтиже. Негізді, әрі шынайы, себебі Еңбек кодексінде берілген ұғымдар мен терминдер еңбек қатынастарын түгел қамтымайды. Көптеген

ұғымдар мен терминдер салалық заңдармен және заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілермен айқындалған. Осы жағдай ескеріліп, ҚР ЕК-нің 1-бабының осы мәтінде сақталуы тәжірибеде құқықтық қарама қайшылықтардың пайда болуына негіз болатындығы ізденіс жұмысында тұжырымдалған.

Үшінші нәтиже. Негізді, әрі шынайы, себебі, ұйым деңгейінде еңбекті ұйымдастыру, жоспарлау және қадағалау тек қана ұйымның басшысына ғана емес, сонымен қатар ұйымның барлық құрылым бөлімшелерінің басшыларына, жетекші мамандарға жүктелуге тиіс екендігі диссертацияда тұжырымдалған.

Төртінші нәтиже. Негізді, әрі шынайы, себебі өндірістік ортада әркімнің өмірін, денсаулығын сақтауға деген конституциялық құқығы сақталуға тиіс, сәйкесінше, қандай нысанда, шарттар бойынша өндірістік ортада болмасын **әркімнің денсаулығына келтірілген зиянды өндіртуде қандай да айырмашылықтар кедергі болуға тиісті емес** деп диссертант өзінің қорытындысын берген.

Бесінші нәтиже. Негізді, әрі шынайы, себебі *«Рәсімдік іс-шаралар» ұғымының заңнамалық тәртіпте айқындалу қажеттілігі ізденіс жұмысында толығымен тұжырымдалған. Негіздемесі - өндірісті ұйымдастыру, жоспарлау, құжаттарды рәсімдеу және еңбек үдерісін нақты анықтаумен байланысты екендігі теориялық тұрғыда анықталған. Сонымен қатар, белгіленген тәртіпте құқықтық, ішкі актілерді уәкілетті органдарда тіркеу, қаржылық және басқа да ұйымдастырушылық іс-шараларды іске асыратын жұмыскерлердің өкілеттігін айқындау қажеттілігі тәжірибеде жиі туындайды.* Мәселен, ұйымның ұжымдық шартын Еңбек инспекцияларында тіркеу, өндірістік шешімдерді, сонымен қатар жұмыскерлердің өкілдерінің қатысуымен біргелікті шешімдерді қабылдау үдерісін рәсімдеу, еңбек дауларын сотқа дейінгі тәртіпте келісім комиссиясын құрып, сол комиссияның шешімін қабылдау көптеген әкімшілік, ұйымдастырушылық іс-шаралардың бірі болып табылады. Осы мәселеде жұмыс берушілер мен жұмыскерлердің өкілді органдарының өкілеттіктерін кең көлемде айқындау қажеттілігі жөнінде қорытынды берілген.

Алтыншы нәтиже. Негізді, әрі шынайы, себебі 14 жастан бастап жұмыспен қамтылған жұмыскерлердің кәсіподақтарға бірігуге деген құқықтарының қамтамасыз етілу мәселелерінің реттелу қажеттілігі зерттеуге алынған. Қосымша, заңнамалық негіздемесі ретінде, Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 09 ақпандағы №285-V «Мемлекеттік жастар саясаты туралы» Заңының 2-бабы қолданылған. Аталмыш Заңда мемлекеттік жастар саясаты саласындағы заңнаманың Конституцияға негізделуі, жастардың қатысуымен құрылатын бірлестіктердің **осы Заңнан бөлек өзге де құқықтық актілерден тұратындығы айқындалған.**

Тәжірибеде осы мәселенің нақты реттелмеуіне байланысты туындайтын даулы мәселелер диссертацияда қарастырылған.

Жетінші нәтиже. Негізді, әрі шынайы, себебі еңбек қатынастарын ұйым деңгейінде реттеуде қабылданатын актілердің ұғымын, түрлерін анықтау қажеттілігі толығымен негізделген. Конституцияға, заңдарға сәйкес, құқық нормасын іске асыру мақсатында, ұйым деңгейінде қабылданатын барлық актілердің шеңберін айқындау қажеттілігі дәлелді ұсынылған. Өндірістік қатынастарды реттеуде қабылданатын актілердің нақты айқындалу қажеттілігі жан-жақты зерттеуге алынған.

4. Ізденушінің диссертациясында тұжырымдалған әрбір ғылыми нәтижелері (қағидалары) мен қорытындыларының жаңашылдық деңгейі

Бірінші нәтиже. Ішінара жаңа нәтиже болып табылады. Себебі, Қазақстан Республикасының «Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы» Заңында осы мәселе бұрыннан қарастырылмаған, ал 2021 жылдың 1-шілдесінен бастап күшіне енетін ҚР Әкімшілік рәсімдік-процесстік кодексте, Еңбек кодексінде өтініштердің түрлері, оларды қарау тәртібі айқындалған да бірақ өтініштерді жіктеу мәселелері осы құқықтық актілерде, сонымен қатар, теориялық тұрғыда толықтай айқындалмаған.

Екінші нәтиже. Жаңа, осы нәтиженің негізділігі келесідей мән-жағдайларға негізделген. ҚР ЕК-не аталған редакцияда өзгерістер енгізілген жағдайда осы Кодекстің аталмыш ержелері Қазақстан Республикасының Конституциясына толықтай сәйкестікке келтірілетіндігі, әркімнің осы бағыттағы құқығының, бостандығының шектелінуіне жол берілмейтіндігі ізденіс жұмысында тұжырымдалған. Осы мәселе бойынша, зерттеушінің пайымдауынша, «еңбек бостандығы» термині әр қалай түсіндірілуі мүмкін: мәселен, тек қана жеке тұлғаның таңдау еркі мағынасында; өз кезегінде жұмыс берушінің негізсіз жұмыспен қамтылуы туралы әркімнің өтінішін қарамауы, қанағаттандырылмауы, сол себепті жауапкершілікке тартылу жағдаяттары заңнамада айқындалмаған деп осы мәтіндегі ұсынысы тұжырымдалған.

Үшінші нәтиже. Жаңа болып табылады, себебі лауазымды тұлға ұғымының, мәртебесінің анықталуы экономикалық қатынастарды реттеу мәселесі бойынша әрбір деңгейдегі басшылық құрамның жауапкершілігін анықтауға мүмкіндік береді, заңнаманы жетілдіруге бағытталған.

Төртінші нәтиже. Жаңа болып табылады, ҚР Конституциясына негізделген, осы бағыттағы құқықпен тек қана жұмыскерлер ғана емес, сонымен қатар, өндірістік ортада ресми, формалдық негізде болатын барлық жеке тұлғалар қауіпсіздік талаптарына сай еңбек жағдайымен қамтамасыз етілуге құқылы.

Бесінші нәтиже. Жаңа болып табылады, себебі еңбек үдерісі (ұғым ретінде) рәсімдік мәселелерді толықтай қамтуға тиіс. Олардың қатарында,

мәселен, жекеленген, ұжымдық дауларды қарау, олар бойынша шешім қабылдау, ұйымдастырушылық, қаржылық құжаттарды рәсімдеу, оларды алын-ала талқылау, берілетін өтініштерді қарау, қызметтік, өндірістік қатынастарды реттеуде рәсімделетін құжаттар бойынша туындайтын мәселелер бұрын реттелмеген.

Алтыншы нәтиже. Ішінара жаңа болып табылады, себебі қазіргі таңда Еңбек кодексінде не Қазақстан Республикасының «Кәсіптік одақтар туралы» Заңында жастардың кәсіподақ құрамында болу мәселелері нақты айқындалмаған. Дегенмен кәсіподақтардың Жарғыларында сол мәселенің қамтылу мүмкіндігі Заңда жалпылама көзделген.

Жетінші нәтиже. Жаңа болып табылады, себебі еңбек қатынастарын ұйым деңгейінде реттеуде қабылданатын актілердің ұғымын, түрлерін анықтау, жіктеу қажеттілігі тәжірибеде айқындалуда. Конституцияға, заңдарға және басқа да құқықтық актілерге сәйкес, құқық нормасын іске асыру мақсатында, ұйым деңгейінде қабылданатын барлық актілердің шеңберін айқындау қажеттілігі дәлелді ұсынылған. Ұйым деңгейінде жұмыспен қамтылған барлық тұлғалардың еңбек жағдайларын, жұмыстың нормасын, уақытын, еңбек гигиенасының сақталуына қойылатын талаптарды және басқа да еңбек жағдайларын нақты белгілеу екендігі негізделген.

5. Алынған нәтижелердің ішкі бірлігін бағалау

Диссертацияда ұсынылған нәтижелер, айқындалған тұжырымдар мен қорытындылар ізденіс жұмысының тақырыбы, құрылымы, мазмұны бойынша өзара байланысты, олар зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне толықтай сәйкес келеді.

Диссертациялық зерттеу жұмысының тақырыбы бірқатар құқық салаларының зерттеу объектілеріне де тікелей қатысты, пән, сала аралық мағынасы бар теориялық және тәжірибелік сұрақтар болып табылады, мағынасы терең әрі жан жақты теориялық топтау сипатына ие. Диссертациядағы қорытындылар мен тұжырымдар шынайы әрі ғылыми тұрғыда негізделген.

Зерттеу жұмысының тәжірибелік маңызы ауқымды, теориялық негіздемелері толықтай айқындалған, зерттеуге алынған.

6. Қол жеткізілген нәтижелердің тәжірибелік және теориялық маңыздылығы

Сараптама беруге ұсынылған диссертациялық жұмыстың мазмұны құрылымымен толықтай сәйкес, зерттеудің теориялық негізділігі, тәжірибелік қажеттілігі орындалған жұмыстың маңызды нәтижелерімен сипатталады. Ізденіс жұмысының маңыздылығы және негізділігі – адам капиталын дамыту, әркімнің еңбек етуге, қызмет пен кәсіп түрін еркін таңдауға және басқа да әлеуметтік құқықтарын қамтамасыз етуге бағытталған құқықтық механизмдер

мен тәсілдерді еңбек және басқа да заңнамалық актілерде айқындауға негіз болады. Конституцияға сәйкес әркімнің әлеуметтік қорғалуға, жұмыспен қамтылуға, олардың жұмыссыздықтан қорғалуы, әлеуметтік қамсыздандырылуы тек қана биліктің ғана емес, сонымен қатар, жұмыс берушілердің де міндеті болып саналады. Осы мәселеде еріктілік пен қатар әлеуметтік теңділік, жауапкершілік қағидаттары қоғамдық өмірдің барлық бағыттарында бірдей қолданылуға тиіс.

Тәжірибелік, қолданбалы сипаты бойынша Қазақстан Республикасының Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігінің, басқа да мемлекеттік органдардың, Қазақстан Республикасы Кәсіподақтар федерациясының, кәсіптік және басқа да бірлестіктердің қызметінде осы диссертациялық зерттеу жұмысының нәтижелері, ұсыныстары олардың тәжірибесінде қолданылуы мүмкін, оған толықтай мүмкіндік бар.

7. Диссертацияның негізгі қағидасының, нәтижесінің, тұжырымдары мен қорытындыларының, жариялануының жеткіліктігіне растама

Диссертацияның негізгі теориялық тұжырымдары мен тәжірибелік ұсыныстары автордың соңғы 3 (үш) жылдағы 9 ғылыми жарияланымдарында: олардың құрамында: Scopus мәліметтер деректер қорына енетін журналдарда - 2 мақала, шетелдік журналда - 1 мақала, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған басылымдарда - 3 ғылыми мақала, халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциялардың жинақ материалдарында - 3 мақала жарияланған.

Негізінде зерттеу тақырыбы бойынша 50-ден астам ғылыми еңбектері жарияланған.

8. Академиялық адалдық және тәуелсіздік қағидасының сақталуы

Диссертациялық зерттеу жұмысын автор академиялық адалдық қағидатын ескере отырып орындаған, басқа авторлардың еңбектерін адал қолданған, олардың жұмыстарына сілтемелерді жасай отырып қолданылған құжаттар мен нормативтік құқықтық актілерге тиісті сілтемелерді жасаған. Ғылыми әдебиеттерді, мақалаларды қолдану барысында сөздер мен сөз тіркестерінің синонимдік алмастырылуына жол берілмеген.

Диссертациялық жұмыстың автордың дербестік және тәуелсіздік қағидаты шеңберінде орындалғанын автордың қорытындылары мен ұсыныстарынан байқауға болады.

9. Диссертацияның мазмұны және рәсімделуіндегі кемшіліктер мен ұсыныстар

Қорғауға ұсынылған диссертанттың тұжырымдары мен ұсыныстары ізденіс жұмысын орындауда қойылған міндеттердің аяқталған нәтижесі болып

табылады. Диссертациялық жұмыспен танысу барысында келесідей ескертулер мен ұсыныстарға назар аударуды қажет деп есептеймін:

1. Ізденіс жұмысының барлық тарауларында отбасылық міндеттері бар жұмыскерлердің құқықтық мәртебесі зерттеуге алынған. Осы санаттағы жұмыскерлердің еңбек жағдайын анықтауда, яғни, олардың қатарында, сондай-ақ, толық емес жұмыс уақытында, не өндірістің тұрып қалу жағдайында еңбек қатынастарын реттеу ерекшеліктері арнайы зерттелген жағдайда диссертациялық жұмыстың тәжірибелік маңыздылығы арта түсер еді.

2. Халықты әлеуметтік қорғау, әркімнің қауіпсіздік талаптарына сәйкес еңбек жағдайымен қамтамасыз етілуі, осы аспектіде Адам капиталын дамыту мәселесі осы ізденіс жұмысында зерттеуге алынған, дегенмен оның бағдарламасы диссертациялық жұмыстың мазмұнында ашылып көрсетілмеген.

3. Диссертацияның қорытындысында, бөлімдер соңында келтірілген бірқатар тұжырымдар жөніндегі алғы сөздер кіріспеде орын алу керек еді.

4. Сонымен қатар, мемлекеттік бақылау, қадағалау қызметтері бойынша ауданаралық әкімшілік соттарында қаралған шешімдерге талдау жұмысын жүргізуге қажеттілік болған. Оған себеп диссертацияның 3 тарауында бір бөлімше аталмыш мемлекеттік органдардың уәкілеттілігіне арналған. Егер аталмыш соттардың актілері қолданылса зерттеудің сапасы арта түсер еді.

5. Диссертациялық жұмыста кездесетін ауқымды емес стилистикалық, грамматикалық және техникалық қателіктер (мысалы, нормативтік құқықтық актілердің атауының дұрыс жазылуы және т.б.) жөндеуді қажет етеді.

Диссертациялық жұмыста қарастырылуы мүмкін болатын даулы мәселелер арнайы белгіленді, олар пікірталас немесе ұсынымдық сипатқа ие, олардың осы ізденіс жұмысының артықшылықтарын кемітпейтінін, ғылыми құндылығын төмендетпейтінін назарға ұсынамын.

10. Ізденіс жұмысының философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін диссертациялық жұмысқа қойылатын талаптарға сәйкестігі

Диссертациялық жұмыстың мазмұны, нәтижелері мен тұжырымдары жоғары деңгейде жазылған, орындалған, теориялық және тәжірибелік маңыздылыққа ие, мақсатына жеткен деп тануға болады.

Диссертациялық жұмысқа оң пікірімді бере отырып, Рыскалиев Даулетбай Уразгалиевичтың «Еңбекті қорғауды және еңбек қауіпсіздігін қамтамасыз ету: азаматтық және еңбек құқығы нормаларын қолданудың теориялық және тәжірибелік сұрақтары» тақырыбында орындалған диссертациясы қойылған талаптарға сәйкес келеді және 6D030100 –

«Құқықтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайықты деп есептеймін.

Ресми рецензент:

Сырдария университетінің
«Құқық және экономика» кафедрасының
менгерушісі, заң ғылымдарының
докторы

Б.А. Джандарбек

«12» сәуір 2021 ж.

Подпись заверяю
Колын растаймын

Нач. ОК
КБ басшысы